

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2012 metai

2

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2012

2

Vilnius 2013

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2012

2

Vilnius 2013

Žurnalo leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Finansavimo sutartis Nr. LIT-7-55

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)
Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ
Lietuvos istorijos institutas

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas)
Lietuvos istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA
Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)
Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Darius STALIŪNAS
Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas

Joachim TAUBER
Šiaurės Rytų institutas Liuneburge

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing

Recenzijos skelbiamos duomenų bazėje recensio.net
Reviews appearing in this journal are published in recensio.net

K o n f e r e n c i j o s

11-oji konferencija „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė XVIII amžiuje“

2012 m. rugsėjo 27–28 d. Vytauto Didžiojo universitete įvyko jau 11-oji mokslinė konferencija „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė XVIII amžiuje“. Šį kartą pranešėjų dėmesys koncentruotas į LDK miestų ir miestelių raidos problemas. Siekdami į diskusijas įtraukti kaimyninių šalių tyrinėtojus ir gavę paramą iš Lietuvos mokslų tarybos (sutarties Nr. LIT-6-21), konferencijos organizatoriai pakvietė Baltarusijos, Lenkijos ir Ukrainos istorikus. Konferencijoje savo pranešimus perskaitė devyni Lietuvos, keturi Baltarusijos ir po vieną Lenkijos bei Ukrainos tyrinėtoją. Konferencijos organizatoriai siekė supažindinti su Lietuvos istorikų darbais užsienio tyrinėtojus bei gauti iš jų informaciją apie už Lietuvos ribų atliekamus LDK miestų ir miestelių tyrimus. Organizatorių lūkesčiai pasiteisino, nes paaiškėjo, kad baltarusių istorikai, užsiėmę savo valstybės teritorijoje esančių miestų ir miestelių raidos klausimais, labai mažai žino Lietuvos Respublikos teritorijoje esančių miestų ir miestelių raidos problemas, o ypač Žemaitijos ir dalies Trakų vaivadijos miestų ir miestelių. Ne kartą buvo minimos apgintos disertacijos ir pasirodžiusios knygos, kurios įveikė XX a. sienas LDK tyrimuose. Kita vertus, kaimyninių valstybių istorikai suteikė daug naudingos informacijos apie LDK rytinių paribių miestų specifiką, kuri nepalyginamai mažiau žinoma ir Lietuvos istorikams.

Konferenciją atidarė Vytauto Didžiojo universiteto prorektorius prof. Juozas Augutis, kuris akcentavo įvairių valstybių istorikų bendradarbiavimo būtinybę ir išreiškė viltį, jog diskusijos ir mokslinių rezultatų mainai stiprės tarp valstybių, turinčių bendrą praeitį. Ramunė Š m i g e l s k y t ė - S t u k i e n ė įžanginėje kalboje pristatė konferencijos „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė XVIII amžiuje“ jau dešimtmetį apimančią istoriją, aptarė įvykusiose konferencijose keltas problemas ir pabrėžė, kad šioje konferencijoje ne tik dalyvauja užsienio mokslininkai, bet ir teikia apie ją informaciją savo moksliniuose leidiniuose.

Mokslinę konferenciją pradėjo bendresnio turinio pranešimai. Pirmąjį pranešimą „XVIII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestų ir miestelių urbanistinės kaitos veiksniai“ perskaitė Zigmantas K i a u p a (Vilnius–Kaunas), kuris akcentavo, kad urbanistinį kraštovaizdį keitė ne tik karai ir gaisrai, bet ir XVIII a. antroje pusėje pradėtos miestų reformos, didžiąsias permainas susiejo su Antano Tyzenhauzo reformomis LDK karališkųjų ekonomijų miestuose ir miesteliuose. Z. Kiaupa pabrėžė, kad XVIII a.

miestiečių finansinės galimybės buvo ribotos, todėl po stichinių nelaimių kur kas didesnis indėlis atstatant miestus buvo magnatų ir bažnyčios hierarchų nei miestiečių. Didelio susidomėjimo sulaukė Maksimo Makarau (Minskas) pranešimas „Polocko miesto valdžios organizacija XVIII amžiuje“. Pranešėjas atskleidė, jog plačioje LDK teritorijoje miestų savivaldų organizacija buvo skirtinga Vakarinėje ir Rytinėje LDK, nepaisant to, jog buvo remiamasi ta pačia Magdeburgo teise. Darbas Polocko miesto savivaldos struktūrose, pasak M. Makarau, labiau priklausė nuo įtakingiausių vaivadijos pareigūnų nei nuo miesto bendruomenės, kuri per visą XVIII a. toliau menko ne tik teisiškai, bet ir kiekybiškai. Pranešimo išvados privertė susimąstyti dėl kai kurių istoriografijoje nusistovėjusių stereotipų, skatino diskutuoti dėl skirtumų savivaldos organizacijoje ir struktūroje tarp Polocko ir Kauno, Vilniaus, Gardino bei kitų vakarinės LDK didžiųjų miestų. Atskirą paskaitą (trukusią visą valandą) „XVI–XVIII a. Gardino urbanonimų evoliucija ir miesto erdvės semiotika“ perskaitė Jura Gordejevas (Krokuva). Jis konferencijos dalyvius supažindino su Gardino urbanistinės raidos tyrimų problemomis, istorinių šaltinių specifiška ir tyrimuose taikoma metodologija.

Po pietų pertraukos buvo pereita prie specifinių miestų ir miestelių raidos problemų. Remdamasi gausia archyvine medžiaga, sukaupia LDK izdo komisijos archyve, jau antrą kartą į konferenciją atvykusi Irina Kiturko (Gardinas) pristatė XVIII a. antros pusės administracines reformas Minske, kuriomis siekta kontroliuoti miesto pajamas iš prekybos. Tyrinėtojos teigimu, Apšvietos epochos dvasioje kurta administracija atitiko idealųjį modelį, kuris nepritapo prie realybės ir deformavosi pritaipdamas prie vietinių sąlygų bei tradicijų, todėl, pasak pranešėjos, toliau kelių miestuose skynėsi korupcija ir pažeidimai. I. Kiturko akcentavo, kad šia netvarka buvo suinteresuoti ne tik neretai piktnaudžiaujantys pareigūnai, bet ir įtakingiausi miesto prekybininkai. Pristatytas administracinių reformų Minske tyrimas buvo novatoriškas ir įkvepiantis šiuo keliu pasukti ir Lietuvos tyrinėtojus bei ateityje aiškintis, kaip šios reformos buvo įgyvendinamos Vilniuje ir Kaune. Aliaksandras Dounoras (Minskas) supažindino su Sapiegos iniciatyva 1794–1795 m. vykdytomis reformomis privačiuose miestuose, kurios savo pobūdžiu priminė reformas Abiejų Tautų Respublikos saulėlydyje, nors jos ir nebuvo tapačios. Pranešėjo pasirinkti Lietuvos Aukštosios (Vysokajės) ir Derečino pavyzdžiai yra menkai pažįstami Lietuvos istorikams ne tik dėl geografinės padėties, bet ir dėl privačių miestų teisinės specifikos bei nepalyginamai mažesnio privačių miestų kiekio bei svarbos dabartinės Lietuvos teritorijoje. Remdamasi išlikusia Kopylio miestelio archyvine medžiaga, Ina Sorkina (Gardinas) perskaitė pranešimą skambiu pavadinimu „Svajonės apie praeitį: Kopylio miestiečių bendruomenė kovoje už „senovę“ XVIII a. pabaigoje – XIX a.“, kuriuo pratęsė mažųjų miestų kovos už savo teises problemos nagrinėjimą jau carinės okupacijos laikotarpiu. Nors panašaus pobūdžio problemos jau buvo keltos Lietuvos istoriografijoje nuo XX a. 6 dešimtmečio, dabartinės Lietuvos sienos šiuose tyrinėjimuose dažniausiai peržengiamos

nė nebuvo. Kita vertus, nesunku pastebėti, kad tarp laisvių ir teisių klausimus kėlusią carinei administracijai dabartinės Lietuvos miestelių buvo aktyvūs Ketverių metų seimo reformų inspiruoto miestų sąjūdžio dalyviai, neretai 1791–1792 m. išsikovoję savivaldos privilegijas. Kopylis nebuvo tarp šių miestų. Nors Kopylio miestiečiams buvo suteiktos Magdeburgo teisės XVII a., ši teisė dėl silpnos miestiečių bendruomenės neįsitvirtino ir sunyko. I. Sorkinos teigimu, kažkada turėtos teisės buvo staiga prisimintos tik sustiprėjus carinės administracijos spaudimui ir augant beteisiskumui.

Pirmą konferencijos dieną užbaigė pranešimai, sutelkti ties Vilniaus istorinės raidos problemomis. Architektūros istorikė Rasa Butvilaitė (Vilnius) pranešime „Rotušė Apšvietos epochoje: architektūros aspektas“ atkreipė dėmesį į XVIII a. antros pusės rotušių rekonstrukcijų ir statybų aplinkybes bei dėmesį sukonzentravo į Vilniaus rotušės rekonstrukcijos formas. Pranešimas buvo novatoriškas plačiu kontekstu, į jį įtraukiant netgi Jungtinėse Amerikos Valstijose tuo pačiu metu pastatytus visuomeninius pastatus. R. Butvilaitės išvadose buvo pabrėžta, jog Vilniaus rotušė neturėjo analogų Europoje ir, atsižvelgiant į aplinkybes, ši Lauryno Gucevičiaus, Joachimo Chreptavičiaus ir kt. palaikiusių tokį rekonstrukcijos projektą valstybės veikėjų iniciatyva turėtų būti vertinama kaip naujojo XVIII a. pabaigos modernaus miesto pastatas, žymintis naujos miesto epochos pradžia. Jos teigimu, tik XIX a. statiniai sumenkino rotušės išskirtinumą miesto statinių erdvėje. Meno istorikė Lina Balaišytė (Vilnius), į pagalbą pasitelkusi išlikusius Vakarų Europos ikonografinius šaltinius, pristatė didžiausių iškilnių metu XVIII a. Vilniuje surengtus fejerverkus (mecenatus, vykdytojus, vaizdą). Domininkas Burbas (Vilnius), remdamasis privačia bajorų korespondencija, aiškino kilmingųjų traukos į Vilnių priežastis ir bajorų asmeninius interesus gyvenant dideliame mieste. Agnius Urbana-vičius (Vilnius) pristatė iš archyvų sukauptą gausią informaciją apie Vilniaus naujakurius, atsikėlusius į sostinę iš LDK miestelių, suskirstė jų geografinės kilmės ir profesinės veiklos duomenis, iškėlė klausimus bei įtraukė konferencijos dalyvius į diskusijas, kurios užbaigė pirmą konferencijos darbo dieną.

Antrą konferencijos dieną pradėjo Liudas Gležba (Kaunas) pranešimu „1793 m. Gardino seimo reformos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestuose (Kauno pavyzdys)“, kuriame stengtasi kelti klausimus ir pamėginti į dalį jų atsakyti, nes istoriografijoje Gardino seimo reformų problema išliko beveik nepastebėta. Kauno magistrato veikla mėginta iliustruoti reformų poveikį, savivaldos darbą ir reabilituoti šias reformas, kurios beveik nesulaukė tyrimų, o užleido vietą stereotipams. Pranešėjas siūlė atsakyti bene dažniausiai istoriografijoje sutinkamo nepamatuoto teiginio, kad Gardino seimas sugrąžino ir įtvirtino padėtį Abiejų Tautų Respublikoje tokią, kokia buvo dar prieš Ketverių metų seimo reformas, ieškojo Gardino įstatymuose inspiruotų pozityvių veiksmų miestų gyvenime, atsižvelgiant į susidariusią sudėtingą geopolitinę situaciją. Miestų reformų klausimus Abiejų Tautų Respublikos saulėlydžio laikotarpiu pratęsė Eduardas Brusokas

(Kaunas), kuris susitelkė į miestų savivaldos organizacijos pokyčius 1794 m. sukilimo dienomis, išskyrė ne tik teisinius, bet, nepamiršdamas nuolatinio karinės grėsmės poveikio, ir praktinius veiksmus permainose. Militarinės politikos poveikį miestų ir miestelių gyvenimui savo pranešime „LDK kariuomenės gyvenimas miestuose ir miesteliuose 1717–1794 m.“ mėgino apibendrinti Valdas R a k u t i s (Kaunas–Vilnius). Jis pagrindine problema įvardijo pavėluotą karinės infrastruktūros kūrimą, nes neturėdama kareivinių kariuomenės vadovybė buvo priversta savo karius apgyvendinti miestiečių namuose, o tai vedė į įtampos ir nepasitenkinimo augimą miestų viduje. V. Rakučio teigimu, net ir Ketverių metų seimo reformų laikotarpiu pradėtos administracinės reformos ir suaktyvintas lokalios administracijos vaidmuo negalėjo šių konfliktų išspręsti. Savo argumentus pranešėjas sustiprino konfliktų LDK atskiruose regionuose, taip pat Europoje tuo metu įsigalėjusios praktikos pavyzdžiais. Violeta P a n s e v i č (Kaunas–Vilnius) savo pranešime „Vilniaus miestiečiai užsienio universitetuose XVII a. antroje pusėje – XVIII a.“ dažniausiai vilniečių pasirenkamais universitetais (šalia Vilniaus universiteto) nurodė Gdansko, Elbingo, Torunės, Ingolštato, Paduvos, Krokuvos, Baunsbergo aukštąsias mokyklas. Natalia Z i n e v i č (Kijevas) savo pranešime kėlė čigonų vaidmens LDK visuomenėje ir šios visuomeninės grupės įtaką atskirų miestų ir miestelių raidai problemas. Įžanginėje dalyje pranešėja pristatė augantį Vakarų Europos istoriografijos susidomėjimą šios visuomeninės grupės istorija ir remdamasi atskirais pavyzdžiais kėlė LDK čigonų istorijos tyrimų galimybes.

Dalis Lietuvos miestų istorijos tyrinėtojų savo pranešimuose mėgino aprėpti visą LDK teritoriją (Z. Kiaupa, E. Brusokas, V. Rakutis), o kiti koncentravosi į Vilnių (R. Butvilaitė, L. Balaišytė, D. Burba, A. Urbanavičius, V. Pansevič) ir Kauną (L. Glemža). Tačiau miestų istorijos tyrinėtojams ir atskirų miestų ir miestelių pavyzdžiai praturtino žinias apie sudėtingą Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinį darinį, kurio atskiri ne tik miestai, bet ir regionai išsaugojo savitumą. Konferenciją užbaigė diskusijos, kuriose didžiausias dėmesys buvo skirtas ateities bendradarbiavimo perspektyvoms, būdams ir svarbai. Po pietų surengta ekskursija po XVIII a. Kauną sulaukė ypač didelio svečių susidomėjimo, toliau buvo lyginama tuometinių atskirų miestų gyventojų teisinė, ekonominė ir socialinė padėtis. Konferencijos dalyviai nusprendė intensyviau nei iki šiol keistis informacija apie organizuojamus mokslinius renginius bei pasirodančias mokslines publikacijas (ypač tarp Lietuvos ir Baltarusijos). Surinktus iš prelegentų pranešimų pagrindu parengtus straipsnius organizatoriai ketina publikuoti kartu su 10-os konferencijos „Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė XVIII amžiuje“ medžiaga vienoje knygoje.

Liudas G l e m ž a

Antrasis tarptautinis Baltarusijos tyrinėtojų kongresas

Vytauto Didžiojo universitetas, bendradarbiaudamas su politinių mokslų institutu „Politinė sfera“ ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės institutu, nuo 2011 m. rudens Kaune organizuoja tarptautinius Baltarusijos tyrinėtojų kongresus. Pagrindinis šių kongresų tikslas – suteikti Baltarusijos humanitarinių ir socialinių mokslų atstovams galimybę nevaržomai diskutuoti jiems aktualiais klausimais. Kadangi gimtinėje jie to padaryti negali, Vytauto Didžiojo universitetas jiems suteikė vietą ir savo organizacinius resursus.

Pirmasis kongresas įvyko 2011 m. rugsėjo 23–25 d. Jame pranešimus skaitė ir diskutavo apie 200 dalyvių iš 14 pasaulio šalių. Kongresas tapo svarbiu Baltarusijos akademinio gyvenimo įvykiu, subūręs didelį ratą istorikų, politologų, sociologų ir kitų disciplinų atstovų. Aštuoniose sekcijose buvo diskutuojamos svarbiausios socialinių ir humanitarinių mokslų tyrimų problemos. Viešųjų diskusijų – „Baltarusijos interesų lobizmas užsienyje: tarp įsitraukimo ir izoliacijos“, „Baltarusija ir Rytų partnerystė po 2010 m. gruodžio 19 d.“, „Mokslas ir švietimas: glaudi sąveika ar paraleliniai procesai“ – metu buvo aptarta daugybė visuomeninių ir politinių procesų. Kongreso medžiaga 2012 m. paskelbta atsakiru leidiniu.

2012 m. rugsėjo 28–30 d. Kaune įvyko antrasis tarptautinis Baltarusijos tyrinėtojų kongresas „Veidu į Baltarusiją: idėjos, metodai, koncepcijos. Mokslas bendrai ateičiai“, į kurį susirinko apie 350 dalyvių iš maždaug 15 kraštų. Dauguma dalyvių buvo iš Baltarusijos, po kelias dešimtis iš Ukrainos, Lenkijos ir Lietuvos, likusieji iš Rusijos, Suomijos, Vokietijos, Japonijos ir kitų šalių.

Kaip ir pirmojo kongreso pagrindiniai organizatoriai buvo Vytauto Didžiojo universitetas, politinių mokslų institutas „Politinė sfera“ ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės institutas. „Politinė sfera“ (www.palityka.org) yra viešoji įstaiga, registruota Vilniuje, tačiau jos darbuotojai yra baltarusiai, daugiausia gyvenantys Minske. Ji užsiima įvairiais moksliniais ir kultūriniais projektais, orientuotais į Baltarusiją. Tarp svarbiausių jos projektų yra vienas žinomiausių Baltarusijos politinių mokslų žurnalų „Politinė sfera“ (leidžiamas rusų ir baltarusių kalba) ir doktorantūros programa, skirta pagelbėti baltarusiams apsiginti daktaro disertacijas Europos universitetuose, nes dėl specifinių temų jie to negali padaryti gimtinėje. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės institutas (www.ldki.lt) irgi yra viešoji įstaiga, registruota Kaune, o tarp jos įkūrėjų ir dalyvių yra daug žinomų Lietuvos, Lenkijos ir Baltarusijos mokslo ir visuomenės žmonių. Tai prof. Egidijus Aleksandravičius (VDU), prof. Algirdas Avizienis (VDU), Rimantas Miknys (Lietuvos istorijos institutas), prof. Antanas Kulakauskas (VDU), prof. Dariuszas Szpoperis (Gdanskio universitetas), Janas Malickis (Varšuvos universitetas), prof. Janas Jurkiewiczzius (Poznanės universitetas), Alesius Smaliančukas (Gardinas). Institutas organizuoja viešas paskaitas,

seminarus, konferencijas ir kitus renginius bei tyrimus, susijusius su Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriniu ar kultūriniu palikimu.

Šalia šių trijų pagrindinių kongreso organizatorių, buvo keliolika kitų iš Lietuvos, Baltarusijos ir Lenkijos. Baltarusijos pusei atstovavo nevyriausybinės organizacijos, užsiimančios socialiniais tyrimais ar visuomenine veikla. Tai Humanitarinių technologijų agentūra ir Socialinių inovacijų centras (www.methodology.by), Baltarusijos strateginių tyrimų institutas (www.belinstitute.eu), ekspertų bendruomenė „Mūsų nuomonė“ (www.nmnby.eu), internetinis dienraštis „Naujoji Europa“ (www.n-europe.eu), žurnalas „Arche“ (www.arche.by). Nors nuo 2010 m. kalbėtasi su įvairiomis valstybinėmis Baltarusijos mokslo ir studijų institucijomis, tačiau nė viena nesutiko oficialiai prisidėti prie kongresų organizavimo. Nepaisant to, dauguma kongreso dalyvių būna iš valstybinių šio krašto universitetų. Lenkiškajai pusei tarp kongreso organizatorių atstovavo Varšuvos universiteto Rytų Europos studijų centras, vadovaujamas J. Malickio (www.studium.uw.edu.pl). Lietuvoje dar talkininkavo Rytų politikos centras (Vilnius, www.euramost.org). Šalia šių su valstybėmis siejamų organizatorių, dar buvo ir keli tarptautiniai – tarptautinis koncorciumas „Eurobelarus“ (www.eurobelarus.info) ir internetinis žurnalas „BelarusDigest“ (www.belarusdigest.com).

Organizatoriai pasirūpino, kad didžioji dalis kongreso dalyvių būtų nemokamai apgyvendinti Kauno viešbučiuose, padengtos kelionės išlaidos, pasirūpinta nemokamu maitinimu. Buvo tarpininkaujama gaunant nemokamas Lietuvos vizas. Visoms šioms išlaidoms padengti pasitelkta rėmėjų parama. Tarp svarbesnių paminėtinas Konrado Adenaurio fondas, Maršalo fondas (GMF), Jungtinių Valstijų tarptautinės plėtros agentūra (USAID) bei Labdaros ir paramos fondas „Pact Europe“. Lietuvos užsienio reikalų ministerija parūpino nemokamas vizas.

Kongresą atidarė 4 kviestinių svečių plenariniai pranešimai: Zigmąs K i a u p a kalbėjo tema „Trumpo XVIII LDK istorijos amžiaus panorama“, Aliaksejus M i l e r i s iš Maskvos – „Rusijos imperijos istoriografija (XXI amžius)“, Leszekas Z a s z t o w t a s (Varšuvos universitetas) – „Nuo sostinės iki provincijos. Vilnius lenkų istorinėje atmintyje“ ir sociologas iš Budapešto Tamasas P a l a s – „Pilietinė visuomenė pokomunistinėje Europoje: ar Baltarusijos atvejis yra kraštutinis?“

Kongresą sudarė net 20 sekcijų. Visas tris kongreso dienas kiekvienoje dirbo nuo 10 iki 30 dalyvių. Pagrindinis sekcijų blokas buvo skirtas Baltarusijos istorijai. Pirmoji sekcija diskutavo apie politiką, valdymo sistemą, teisę ir tarptautinius santykius Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje. Čia dalyvavo 18 žinomų Lietuvos, Baltarusijos ir Ukrainos tyrinėtojų: Natalija Sliž (Gardinas), Olena Rusina (Ukraina), Vytas Jankauskas (Kaunas), Ramunė Šmigelskytė-Stukienė (Vilnius), Andrejus Macukas (Baltarusija), Vaida Kamuntavičienė (Kaunas), Henadzis Sahanovičius (Baltarusija) ir kiti. Šios sekcijos pranešimų tematika buvo labai įvairi, nuo numizmatikos ir kraštotyros, nors dauguma gvildeno po-

litinės, teisės ir kultūros istorijos temas. Antroje, irgi istorijai skirtoje sekcijoje, buvo gvildenamos kalbos ir tautiškumo problemos LDK žemėse. Čia vyravo baltarusių mokslininkai, paminėtinas Alehas Dziarnovičius (Minskas), kiti buvo iš Rusijos ir Moldovos. Ypač audringą sekcijos dalyvių susidomėjimą sukėlė maskviečio Michailo Dmitrijevo pranešimas apie katalikų ir ortodoksų tradicijos įtaką diskursams apie baltarusių nacijos formavimąsi (XVI–XVII a.). Dėl neaiškių priežasčių neatvyko didelė delegacija iš Lenkijos, tarp jų Antonas Mironovičius (Bialystokas). Nepaisant to, šios sekcijos darbas truko ilgiausiai – visą jai skirtą laiką ir viršvalandžius. Kitos dvi sekcijos buvo skirtos moderniai – XIX ir XX a. – Baltarusijai, jos socialiniams, religiniams, ekonominiams ir politiniams procesams. Abiejose sekcijose bendrai dalyvavo iki 30 dalyvių iš Baltarusijos, Lenkijos, Ukrainos, Lietuvos ir net Japonijos. Tarp žymesnių prelegentų buvo Joanna Gierowska-Kałuża iš Varšuvos, Vitalijus Makarevičius ir Iharas Melnikau iš Minsko, Genadijus Dedurinas iš Charkovo. Specialiame skyriuje, skirtame žydų istorijai, pranešimą skaitė Darius Staliūnas (Vilnius).

Kitas sekcijų blokas galėtų būti pavadintas kultūriniu. Penktojoje sekcijoje diskutuota apie šiandieninę Baltarusijos kultūrą, o šeštojoje – apie baltarusišką kinematografiją, jos transformacijas iš sovietinės į posovietinę. Baltarusijos literatūrai (vertimai, leidimai, tyrimai) buvo skirta septintoji nedidelė vos 8 žmonių sekcija, kurioje iš Baltarusijos buvo tik vienas dalyvis. Šiame kongrese ypač daug dėmesio skirta religijai. Aštuntoji, devintoji ir aštuonioliktoji sekcijos diskutavo apie baltarusiškos Biblijos vertimo problemas (iki šiol nėra profesionalaus Biblijos vertimo į baltarusių kalbą; kokiais principais remiantis tokį padaryti, išimtinai baltarusiškai diskutavo keturių valstybių mokslininkai), teologinės minties istorinius ir socialinius kontekstus bei tyrimų problemas ir perspektyvas, religijos studijas. Kongresas sudarė galimybę įvairių Baltarusijos religinių konfesijų atstovams susitikti ir padiskutuoti aktualiomis temomis.

Visos likusios 10 sekcijų buvo skirtos šiandieninės Baltarusijos problemoms. Trys jų apėmė politikos ir tarptautinių santykių temas. Dešimtoji sekcija diskutavo apie baltarusių politikos institutų raidą 1990–2012 m., o 11 ir 12 sekcija – apie Baltarusiją dvišalių (pvz., Baltarusija–Serbija, Baltarusija–Kinija) ir tarptautinių santykių fone. Vienas skyrius čia buvo skirtas energetinio saugumo klausimams trikampyje Lietuva–Baltarusija–Rusija. Tryliktoji sekcija aptarinėjo pilietinės visuomenės tyrimus; keturioliktoji – ekonomikos transformacijas; penkioliktoji – pokomunistines transformacijas Vidurio Rytų Europos regione. Šešioliktoji – tyrimų paradigmos transformacijas socialiniuose ir humanitariniuose moksluose. Šioje sekcijoje taip pat didelis dėmesys buvo skirtas šiuolaikiniam baltarusių menui ir tam, kaip jis atrodo bendraeuropiniame kontekste, be to, šioje sekcijoje atskiras skyrius skirtas šiuolaikinės istorijos mokslo problemoms Baltarusijoje. Septynioliktoji sekcija buvo skirta miestui, urbanizmui ir miestiečiams (istorinės miesto studijos), devynioliktoji – lyčių studijoms (turbūt didžiausia kongreso sekcija, turėjusi 30 dalyvių;

vienas svarbiausių šios sekcijos organizatorių buvo Europos humanitarinis universitetas Vilniuje), o dvidešimtoji – Baltarusijos edukacijos sistemos reformai. Visose šiose sekcijose nemažai dėmesio buvo skiriama istorinėms temoms, pavyzdžiui, istoriniam urbanizmui skirtose sekcijose dalyvavo žymi LDK miestų tyrinėtoja iš Gardino Ina Sorkina. Šios sekcijos metu buvo aptariamas Naugarduko biudžetas XVII a. viduryje, Lvovo gyventojų kasdienybė XX a. viduryje, o Gardino pavyzdžiu parodyta, kaip funkcionuoja daugiakultūrio miesto atmintis.

Tokią didelę sekcijų įvairovę pirmiausiai nulėmė tai, kad organizatoriai paliko laisvę pačiai akademinėi bendruomenei formuluoti ir siūlyti sekcijų temas. Visi pasiūlymai buvo renkami ir registruojami pavasarį, vėliau jie peržiūrėti ir redaguoti. Sekcijų nesiūlę individualūs dalyviai galėjo registruotis į jau esamas iki birželio mėnesio pabaigos. Decentralizuotas kongreso organizavimas ir didelis dalyvių geografinis arealas nulėmė ir darbinių kalbų pasirinkimą. Daugiausiai kongreso metu buvo bendraujama baltarusių kalba, ji absoliučiai dominavo. Tie, kas nemokėjo baltarusiškai, kalbėjo rusiškai, lenkiškai arba angliškai.

Greta sekcijų dar buvo viena didelė vieša diskusija tema „Modernizacija iš Vakarų ir Rytų: Ar Baltarusija turi pasirinkimą?“ Diskusijos dalyviai buvo žymūs šiandieninės Baltarusijos intelektualai ir visuomenės veikėjai: Uladzimiras Mackievičius, Aliaksejus Pikulikas, Andrejus Suzdaltsevas, Mariusz Maszkiewiczus, moderavo Jurijus Drakachrustas. Kongreso metu prekiauta knygomis, susijusiomis su Baltarusijos kultūra, politika, ekonomika ir istorija, įvairių Lietuvos, Baltarusijos, Lenkijos ir kitų raštų leidyklų. Be to, surengtos dvi diskusijos apie šiandieninius baltarusių leidybinius projektus bei apie alternatyvias galimybes baltarusiams gauti išsilavinimą ne tik užsienyje (pvz., pristatytos galimybės Varšuvos universitete), bet ir pačioje Baltarusijoje (nevyriausybinių organizacijų administruojamas „Skraidančio universiteto“ projektas).

Žinia, Baltarusija nėra visai laisva Europos šalis, todėl jau organizuojant pirmąjį kongresą laukta netikėtumų iš valdžios pusės. Tačiau tada nieko nenutiko. Organizuojant antrąjį kongresą jau pasijuto tam tikra baltarusiška specifika. Didelė grupė Gardino universiteto dėstytojų nebuvo išleista į kongresą. Tarp jų buvo žymus istorikas Siarheijus Tokcas, o vienas pagrindinių partnerių – Valeris Bulhakau, žurnalo „Arche“ redaktorius ir daugybės istorinių ir kultūrinių knygų leidėjas – dėl prasidėjusių teisminių persekiojimų negalėjo palikti šalies ir taip pat neatvyko. Nepaisant to, antrajame kongrese dalyvavo 200 svečių iš Baltarusijos ir dauguma jų buvo iš valstybinių įstaigų – universitetų ir institutų.

Organizatoriai jau paskelbė trečiojo tarptautinio Baltarusijos tyrinėtojų kongreso datas – 2013 m. spalio 11–13. Kaip ir kiti jis vyks Kaune. Šio kongreso tema bus kiek platesnė, nesifokusuojanti siaurai į Baltarusiją ir nukreipta į visą Šiaurės Europos regioną: „Baltarusija: šiaurinė perspektyva“. Planuojama, kad į šį kongresą vėl susirinks apie

200–300 dalyvių, galbūt sulauksime daugiau dalyvių iš Skandinavijos. Ketvirtasis kongresas turėtų vykti 2014 m. rugsėjo–spalio mėnesiais ir į Baltarusiją čia bus žvelgiama iš Vidurio Rytų Europos perspektyvos. Visą informaciją apie tarptautinius Baltarusijos tyrinėtojų kongresus, kasmet vykstančius Kaune, galima rasti adresu <www.icbs.lt>.

Rūstis K a m u n t a v i č i u s

TARPTAUTINĖ MOKSLINĖ KONFERENCIJA „LIETUVA–LENKIJA–ŠVEDIJA: EUROPOS DINASTINĖS JUNGTYS IR ISTORINIAI-KULTŪRINIAI RYŠIAI“

2012 m. spalio 4–5 dienomis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose įvyko pastarosios institucijos bei partnerių – Lietuvos istorijos instituto ir Vilniaus universiteto – organizuota tarptautinė mokslinė konferencija, skirta Jono Vazos ir Kotrynos Jogailaitės vedybų 450 metų sukakčiai, „Lietuva–Lenkija–Švedija: Europos dinastinės jungtys ir istoriniai-kultūriniai ryšiai“. Joje buvo aptariami vėlyvųjų viduramžių bei ankstyvųjų Naujųjų laikų Europos dinastijų tarpusavio ryšiai, įtaka valstybių politinei, socialinei, kultūrinei raidai. Pirmiausia konferencijos dalyvius bei klausytojus pasveikino Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai direktorius dr. Vydas Dolinskas, suteikęs žodį konferencijos globėjams: Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministrui Audroniui Ažubaliui, Lenkijos Respublikos nepaprastajam ir įgaliotajam ambasadoriui Lietuvoje Januszui Skolimowskiui bei Švedijos nepaprastajai ir įgaliotajai ambasadorei Lietuvoje Ceciliai Ruthström-Ruin. Savo sveikinimo kalbose konferencijos globėjai akcentavo istorinės atminties tąsą, Vazų dinastijos valdovų nuopelnus Lenkijos–Lietuvos valstybės politikai, ekonomikai, kultūrai.

Pirmąjį pranešimą „Tarpdinastinės karalių ir kunigaikščių santuokos vėlyvųjų viduramžių Europoje“ skaitė Karlas-Heinzas S p i e β a s (Ernsto Moritzo Arndto Greifš valdo universitetas), 1562 m. įvykusią Kotrynos Jogailaitės ir Jono Vazos santuoką pristatęs plačiame tarptautiniame kontekste, apžvelgęs tipiškus tarpdinastinių santuokų bruožus. Raimonda R a g a u s k i e n ė (Lietuvos istorijos institutas / Lietuvos edukologijos universitetas) pranešime „Kotrynos Jogailaitės ir Jono Vazos santuoka Vilniuje (1562 m.)“ jau tiesiogiai atsigrėžė į šį įvykį ir daugiausia dėmesio skyrė vedybas fiksavusiems šaltiniams bei įvairių šalių istoriografijai nagrinėjama tema. Drauge pranešėja akcentavo Jogailaičių

vedybinės politikos bruožus, aptarė santuokos sudarymo politines aplinkybes ir priminė, jog itin vėlyvos trijų Žygimanto Augusto seserų santuokos (Sofija ištekėjo sulaukusi 34 metų amžiaus, Kotryna – 36, Ona – net 53) buvo tarsi brolio kerštas už jų priešškumą Barbarai Radvilaitei.

Dinastijas vėlyvaisiais viduramžiais bei ankstyvaisiais Naujaisiais laikais aptarė ir Rimvydas Petruskas (Vilniaus universitetas) pranešime „Gediminaičiai, Algirdaičiai, Jogailaičiai – *stirps regia* Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje“. Jis siekė atskleisti, kaip Algirdaičiai tapo Jogailaičiais, pabrėžė, jog dinastijos užuomazgų Lietuvoje reikėtų ieškoti jau XIII a. viduryje, Mindaugo bandymuose paveldėtoją skirti *vivente rege*. Pranešėjo nuomone, valdančios dinastijos stiprėjimas buvo vidinės krašto situacijos rezultatas. Temą – kaip lietuviška dinastija tapo Lenkijos valdovų dinastija, pratęsė Stephenas C. Rowellas (Lietuvos istorijos institutas) pranešime „Kaip Jogailaičiai tapo Lenkijos *domini naturales*?“ Savo dėmesį pranešėjas sutelkė į Jogailos valdymo pabaigą, kai gimus palikuonims Lenkijos ir Lietuvos tarptautinė padėtis smarkiai pasikeitė. Jis aptarė ne tik valdovo sūnaus krikštynas, kai 26 valstybių ir Bažnyčios hierarchai tapo karaliai krikštaitėvais, bet ir kitus žingsnius, stiprinusius būsimą paveldėtojo autoritetą tiek šalies viduje, tiek užsienyje.

Jogailaičių ir Vazų dinastiniai ryšiai buvo Sveno Ekdahlio (Lenkijos–Skandinavijos tyrimo institutas, Geteborgo universitetas) pranešimo „Švedijos karūnos užgrobimas: Karolio IX ir Gustavo Adolfo dinastinis konfliktas su Žygimantu Vaza“ centre. Pateikęs daug įdomios informacijos apie 1568–1611 m. laikotarpio dinastines peripetijas Švedijoje, pranešėjas sudomino klausytojus teiginiu, jog 1569–1571 m. vykęs susirašinėjimas tarp Jono Vazos ir Maskvos caro Ivano IV (buvusio pretendento į Kotrynos ranką) dėl savo grubumo ir abipusių įžeidinių – precedento neturintis atvejis Švedijos diplomatijos istorijoje. Akcentavęs, jog realiai jau 1599 m. Švedijos sostą buvo užėmęs būsimasis Karolis IX, pranešėjas teigė, jog pastarojo palikuonį Gustavą Adolfą slėgė uzurpatoriaus sūnaus etiketė, todėl daugelį jo veiksmų prieš Žygimantą Vazą galėjo nulemti būtent ši aplinkybė.

Eugenija Ulčinaitė (Vilniaus universitetas) pranešime „Jogailaičių ir Vazų giminės valdovų įamžinimas lotyniškojoje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės literatūroje“ aptarė, kaip formavosi Vazų literatūrinio vaizdavimo tradicija, turėjusi įtakos ir istoriografijai. Pranešėja pristatė 1639 m. leidinyje *Aeternitas serenissimorum stirpis Jagellonice regum in Vladislao IV orbi expressa* užfiksuotus 11 šios dinastijos herojų, kuriems autoriai – Vilniaus universiteto retorikos profesoriai bei studentai – skyrė po odę bei elogijų. Krzysztofą Czyżewskis (Vavelio karališkoji pilis) pranešime „Dvi Vavelio karališkosios koplyčios: karališkosios valdžios Respublikoje tęstinumo išraiška“ išryškino ne tik koplyčių statymo sumanymų kilmę bei statinių ypatybes, bet atkreipė dėmesį ir į platesnį kontekstą, geopolitines sąsajas ir aplinkybes. Pranešėjas aptarė koplyčiose

palaidotus asmenis, puošybos elementų simboliką, architektūrinių sprendimų priežastis. Vladislovo IV ikonografiją (portretus, emblemas, triumfo arkas, architektūros statinių puošybą ir pan.), propagandos iniciatyvas bei Jogailaičių mito peripetijas nagrinėjo Jacek Zukowski (Varšuvos universiteto Meno istorijos institutas). Jis pranešime „Vladislovas IV Vaza - Jagielonidas ar Jogailaitis?“ aptarė valdovo siekimą įprasminti dinastijos šaknų senumą, tęstinumą, istorinę atmintį.

Vazų valdymo LDK, Lenkijos Karalystėje ir Švedijos Karalystėje peripetijas, įvairius aspektus ir reikšmingesnius momentus pranešėjai nagrinėjo ir antrąją konferencijos dieną, kurią pradėjo Larsas Ericsonas Wolke (Abo akademijos universitetas). Pranešime „Politiniai ir religiniai faktoriai Jono III Vazos pasaulėžiūroje“ jis plačiai nušvietė Vazų kultūrinę bei politinę aplinką Kotrynos Jogailaitės atvykimo į Suomiją metu bei vėlesniais metais: princų išsilavinimą, religines valdovų dvaro nuostatas, politines intrigas ir pan. Robertas Frostas (Aberdyno universitetas) pranešime „Lenkijos ir Lietuvos unija Vazų valdymo laikotarpiu (1587–1668)“ 1569 m. Liublino unijos sampratą bei ypatybes aptarė Juande Solorzano Pereiros unijų klasifikacijos kontekste. Pranešėjas ne tik akcentavo naujausios Lietuvos bei Lenkijos istoriografijos požiūrį, bet ir atkreipė dėmesį, kad Lietuvos didikams unijoje buvo svarbu ne LDK savarankiškumas, o lygiateisis statusas su Lenkija. Michałas Kopczyński (Varšuvos universitetas) lygino Švedijos ir Lenkijos–Lietuvos valstybių valdymo aparatą: patarėjų institutą, senatą, finansų sistemą, pareigūnų vietą ir atsakomybės sampratą. Pranešime „Tarp Machtstato ir Renesanso valstybės: Vazos Švedijoje ir Abiejų Tautų Respublikoje“ jis pabrėžė Švedijos centrinės valdžios įtaką pareigūnams, kai Lenkijos–Lietuvos valstybei buvo būdinga savivalda vietose, neretai sukeldavusi įtampą su centrine valdžia ir monarchu. Tomaszas Kempa (Torunės Mikalojaus Koperniko universitetas) pranešime „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės bajorų požiūris į Žygimanto Vazos išrinkimą Lenkijos karaliumi (1587–1588 m.)“ nagrinėjo LDK didikų elgseną tarpuvaldžio laikotarpiu bei konfliktus su Lenkijos atstovais dėl galimų kandidatų, aptarė LDK vidaus padėtį, susidariusias didikų grupuotes, rėmusias skirtingus kandidatus ir pavienių didikų požiūrių kaitą. Švedijos, LDK, Lenkijos ir Maskvos dinastijų konfliktą pranešime „Tarp *kung*, *król* ir *car*: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinis elitas XVII a. viduryje Europos krizės metu“ akcentavo Andrejus Kottlarckas (Sodertono universitetas). Pranešėjas analizavo Maskvos poziciją remdamasis rusų vykdytos propagandos kampanijos šaltiniais bei aptariamojo laikotarpio susirašinėjimu su įvairiais LDK politikais, tarp kurių būta ir aktyvių Maskvos caro kaip pretendento į Lenkijos–Lietuvos valdovo sostą rėmėjų. Labai intriguojantis buvo Guido Micheli (Parmos universitetas) pranešimas „*Viminos* viešnage Švedijoje pas karalienę Kristiną“, kurio šaltiniu tapo minėto autoriaus darbas „Lenkijos pilietinių karų istorija“ (*Historia delle Guerre civili di Polonia*, Venecija, 1671). Nors pranešėjas aptarė ir platesnį Michele Bianchi (Alberto Viminos), dvasininko ir diplomato

iš Venecijos, popiežiaus nuncijaus sekretoriaus Varšuvoje atsiradimo karalienės Kristinos dvare kontekstą, vis dėlto daugiausiai dėmesio skyrė Viminios tiesiogiai Švedijoje surinktų duomenų apie šią valdovę analizei: išvaizdai, aprangai, pomėgiams.

Dar viena konferencijoje nagrinėta tema – dinastinės valdžios formos ir ženklai. Apie Vazų atneštą heraldiką ir jos paplitimą Lietuvoje kalbėjo Edmundas R i m š a (Lietuvos istorijos institutas) pranešime „Vazų heraldikos atspindžiai Lietuvos kultūroje“. Jis nagrinėjo Vazų herbo (Aukšinio Pėdo mėlynai-baltai-raudoname skyde) paplitimą Lietuvos didžiuosiuose ir mažuosiuose antspauduose, monetose, Vilniaus valdovų rūmų puošyboje. Mokslininkas pastebėjo, jog knygų grafikoje Vazų herbas sutinkamas labai retai – čia dominuoja LDK valstybės simboliai (išskyrus proginę literatūrą), o didžiausia Vazų atnešta naujovė – trisluoksnis skydas su 9 laukais. Marekas W r e d e (Varšuvos karališkoji pilis) pranešime „Abiejų Tautų Respublikos sostinės: Vilnius ir Gardinas Jogailaičių ir Vazų dinastijų valdovų itinerarijuose“ kėlė klausimą: ar tai, kad XVII a. pradžioje Lenkijos–Lietuvos valdovai nustojo keliauę ir įkūrė naują rezidenciją Varšuvoje, liudija daugeliui Europos valstybių ankstyvaisiais naujaisiais laikais būdingus procesus: išaugusį valstybės administracinį ir karinį aparatą, centrinės valdžios stiprėjimą ir pan.? Ar gali muzika tapti valstybės užsienio politikos įrankiu bei gudriai apskaičiuota diplomatijos dalimi – klausė Jūratė T r i l u p a i t i e n ė (Lietuvos kultūros tyrimų institutas). Pranešime „Muzika ir diplomatija: Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė ir Europa (XVI a. vidurys – XVII a. vidurys)“ ji klausytojus nukėlė į ankstyvesnius laikus, primindama Aldonos Gediminaitės dvaro muzikantus, Vytauto žmonai Onai dovanotus muzikos instrumentus bei muzikos vietą kitų valdovų aplinkoje.

Paskutiniuose konferencijos pranešimuose buvo nagrinėjamas laikotarpis nuo Vazų iki Saksų dinastijos. Liudas G l e m ž a (Vytauto Didžiojo universitetas) pranešime „Paskutinis Vladislovo Vazos rezidavimas Vilniuje 1648 m.“ aptarė visus 6 šio valdovo apsilankymus Vilniuje, tačiau plačiausiai nušvietė paskutiniojo vizito, pasibaigusio valdovo mirtimi Merkinėje, geopolitines aplinkybes, tikslus bei eigą, daugiausia remdamasis Alberto Stanislovo Radvilos dienoraščiu. Anna C z a r n i e c k a (Varšuvos karališkoji pilis), pranešime aptarusi tiek naujausią istoriografiją, tiek dar kartą priminusi Lenkijos–Lietuvos santykių peripetijas nuo XVI a. vidurio, kėlė klausimą: ar XVII a. II pusėje apskritai buvo įmanoma sėkminga užsienio politika, esant tuometiniam *status quo*. Pranešime „Nuo konflikto iki sąjungos: Švedija Vazų ir Jono Sobieskio politikoje“ ji pastebėjo, kad santykiai su Švedija ir paliaubos su Turkija tarsi sulaužė įsigalėjusį Lenkijos–Lietuvos valstybės kaip krikščionybės bastiono Europoje vaizdinį – būtent tai kėlė didžiausią bajorų nepasitenkinimą. Gintautas S l i e s o r i ū n a s (Lietuvos istorijos institutas) pranešime susitelkė į Vėtinų dinastijos įžengimą į Lenkijos–Lietuvos valstybės sostą. Atkreipęs klausytojų dėmesį, kad tarp Žygimanto Vazos ir Augusto buvo nemažai panašumų (kilmė iš protestantiškų kraštų; abu valdovai įvėlė ATR į ilgus karus; abu turėjo stiprią opoziciją;

netrūko vidaus karinių konfliktų; vykdytos reformos teisės srityje), pranešime „Augusto Stipriojo elekcija ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė“ jis apžvelgė Sapiegu, rėmusių Prancūzijos kandidatą de Conti, atžvilgiu Augusto Vetino taikytą poveikio priemonių politiką – nuo karinio spaudimo iki papirkinių.

Konferenciją užbaigė aktyvios diskusijos pranešimuose išsakytais klausimais. Organizatoriai išsakė ketinimą išleisti konferencijos pranešimų rinkinį.

Jolita Sarcevičienė

MOKSLINĖ KONFERENCIJA KROKUVOJE: APIE VAIKUS IR VAIKYSTĘ XV–XX A. ISTORIJS TYRIMUOSE

Pedagoginio universiteto Krokovoje mokslininkai ėmėsi organizuoti ciklą mokslinių konferencijų, nagrinėjančių atskirus šeimos gyvenimo etapus. 2012 m. spalio 17–18 d. šio universiteto Edukacijos istorijos katedra bei Kultūros tyrimų skyrius pakvietė į pirmąją tarptautinę šio ciklo konferenciją „Senųjų epochų šeimos gyvenimo ir kasdienybės ritmai“, kuri buvo skirta vaikystei. Organizatorių teigimu, konferencijoje ketinta apibrėžti vaiko erdvę istoriniame, antropologiniame, kultūriniame kontekste; analizuoti ryšius bei emocinius saitus šeimoje, santykius su vaiku šeimoje ir už jos ribų, brėžti teisinės, edukacinės sistemos įtaką vaiko vietai visuomenėje; analizuoti kasdienio vaikų gyvenimo aspektus: mitybą, higieną, sveikatą, žaidimus; nagrinėti šeimų tradicijas ir papročius, susijusius su vaikų gimimu, auklėjimu, mirtimi. Nors daugelis minėtų klausimų jau yra istorikų ir kitų sričių tyrinėtojų akiratyje, naujų šaltinių bei interpretacijų paieškos yra ne tik pagrįstos, bet ir būtinos, teigė konferencijos organizatoriai.

Konferenciją pradėjo žinoma vaikų praeities Lenkijos visuomenėje tyrinėtoja Dorota Źołądź-Strzelczyk (Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje), kuri pranešime „Vaiko erdvė senosios Lenkijos kasdienybėje“ išskyrė viešąją ir privačiąją erdves, vėliau jas dar suskirstydama į „natūralias“ (namai, šeima, mokykla) bei „nenatūralias“. Pastaruoju terminu tyrėja pavadino ne erdves įprasta šio žodžio prasme, o veikiau situacijas, kai buvo nukrypstama nuo normų: įvairias prievartos formas vaikų atžvilgiu, smurtines vaikų mirtis ir pan. Urszula Sowińska (Lenkijos MA Archeologijos ir etnologijos institutas), išnagrinėjusi 613 XV–XVI a. testamentų, medžiagą apibendrino

pranešime „Vaikas kroatų šeimose viduramžių ir ankstyvųjų naujųjų laikų testamentų duomenimis“. Autorė pastebėjo, jog naudotas šaltinis negali būti laikomas masiniu, tačiau sugebėjo išskirti tam tikras *loci communes*: rūpestį negimusiais vaikais bei norą užtikrinti „būsimųjų“ našlaičių ateitį. Ewa D u b a s-U r w a n o w i c z (Balstogės universitetas) pranešime „Teisiniai vaikų globos pagrindai Lenkijos–Lietuvos valstybėje XVI–XVII a.“, naudodamasi Lietuvos Statutų medžiaga (tyrinėtoja akcentavo, jog Lenkijoje šis aspektas nebuvo kodifikuotas, todėl informaciją tenka semtis iš pavienių dokumentų) aptarė globėjo skyrimo aplinkybes, pabrėžė praktikos ir teisinių normų skirtumus, analizavo globotiniams kildavusias problemas. Šią temą papildė Lidijos K o r c z a k (Jogailaičių universitetas) pranešimas „Teisinės našlaičių globos klausimas seniausiose Lietuvos Metrikos knygose“. Jame tyrinėtoja akcentavo, jog vaikas teisės objektu tapdavo paveldėjęs vienokį ar kitokį turtą, ir teigė, kad buvo stengiamasi neįteisintos santuokos palikuonis nušalinti nuo paveldėjimo, tačiau nekvestionuota jų visuomeninė padėtis ir socialinė priklausomybė. Istorikų kalbėjimo ribas praplėtė Tomaszas S i o d a (Vaivadijos ligoninė Poznanėje). Pranešime „Tariama mirtis ir naujagimių gaivinimas senojoje Lenkijoje“ jis nagrinėjamą klausimą apžvelgė nuo seniausių laikų (remdamasis II a. mediko Sorano iš Efeso nurodymais, kaip atpažinti vertą gelbėti naujagimį) iki 1953 m., kai Virginija Apgar sudarė iki šiol naudojamą testą naujagimių gyvybingumui įvertinti. Cezary K u k l o (Balstogės universitetas) nagrinėjo skirtingų generacijų tarpusavio ryšius pranešime „Vaikaičiai ir seneliai namuose, mūrnamiuose ir dvareliuose XVIII a. II p.“ Pranešėjas akcentavo pozityvų senelių vaidmenį kūdikio ir mažo vaiko išgyvenimo procese bei analizavo valdžios ir galios šeimoje pasidalijimą tarp senelių ir tėvų. Sabire A r i k (Ankaros universitetas) pranešimo „Vaiko vertė ir pradinis lavinimas Osmanų valstybėje“ centre atsidūrė mokymo sistema, kurioje mokykla buvo suprantama kaip vieta atitraukti vaiką nuo blogio ir pastūmėti jį gėrio link. Pranešėja minėjo Osmanų imperijoje buvusias neįgalių vaikų (kurčiųjų ir aklyjų) mokyklas, pabrėžė, jog XVIII a. pab. – XIX a. pastebima Europos mokymo sistemos bei pedagoginės minties įtaka.

Po šių pranešimų konferencijos darbas toliau vyko sekcijose. Kadangi šios informacijos autorė neturėjo galimybės klausytis visų pranešimų, apžvalgoje bus plačiau pristatyti tik tie, kurių teko klausytis tiesiogiai.

Pirmoji sekcija vadinosi „Vaikas dokumentuose“. Pranešimus joje skaitė Olga F e j t o v a , Katarina J i s o v a (Prahos miesto archyvas) „Vaikai Prahos miestiečių testamentuose vėlyvaisiais viduramžiais ir ankstyvaisiais naujaisiais laikais“; Miloslava B o d n á r o v á (Prešovo universitetas) „XVI a. Košicų šeimos demografinė struktūra“; Marcela D o m e n o v á (Prešovo universitetas) „Prešovo miestiečių šeima testamentuose iki 1550 m.“ bei Marcinas G a d o c h a (Pedagoginis universitetas Krokovoje) „Vaikiškasis pasaulis XVII–XVIII a. Krokovo miestiečių inventoriuose bei testamentuose“. Jolita S a r c e v i č i e n ė (Lietuvos istorijos institutas) nagrinėjo tėvų ir vaikų santykius

Dekalogo kontekste. Pranešime „Tėvai ir vaikai XVIII a. raštijoje“ ji akcentavo tėvų ir vaikų tarpusavio teises ir pareigas, pabrėžė šeimos kaip indoktrinacijos vietą aptariamu laikotarpiu. Remdamasis pamokslais kaip visuomeninių normų šaltiniu, tėvų ir vaikų santykius nagrinėjo ir Filipas Wołanckis (Vroclavo universitetas). Pranešime „Vaikas šeimoje XVIII a. Lenkijos pamoksluose. Normatyvinio diskurso vietos Lenkijos kultūroje refleksija“ jis atskleidė, kokie *topai* buvo naudojami pateikiant tėvams patarimus vaikų auklėjimo klausimais, kokios vertybės bei elgsenos modeliai buvo diegiami. Jiri Wołfas (Duchcevo muziejus) pranešime „Vaiko įvaizdis Čekijos miestiečių baroko laikotarpio užrašuose: Andreasas Augustinas Fiedleris, Janas Malkovskis, Janas Procházka“ plačiai pristatęs vaikystės tyrimų metodologijos raidą, analizavo vaiko-angelo ir vaiko-monstro vaizdinius pasirinktuose egodokumentuose, atkreipė dėmesį į jų sąsajas su astrologija. Urszula Kicińska pranešime „Nevaisingumo klausimas XVII a. moterų laidotuvių pamoksluose“ išskyrė „tipiškas“ moteriškas erdves – namus bei vienuolyną, akcentavo globos „institucijas“ (tėvai, vyras, Bažnyčia) ir atskleidė *mulier virtutis* figūrą per šaltiniuose minimą vaikų gimdymą ir auklėjimą.

II sekciją „Vaikystė karų ir pilietinių neramumų šešėlyje“ pranešimu „Nelygi kova. Miesto vaikai epidemijų laikotarpiu (XVI–XVIII a.)“ pradėjo Franciszekas Lesniakas (Pedagoginis universitetas Krokuvoje). Jis aptarė vaikų mirtingumą, laidojimo ypatumus, labiausiai paplitusias apsaugos nuo užkrato priemones (tarp jų – ir žolininkų patarimus). Deja, keltas klausimas, ar vaikai jautė baimę epidemijų metu, liko atviras dėl šaltinių trūkumo. Tomaszas Wiśliczas (Lenkijos MA Istorijos institutas) pranešime „Vaikžudystė kaip gimstamumo reguliavimo priemonė Abiejų Tautų Respublikoje XVII–XVIII a.“ diskutavo su istoriografijoje nusistovėjusia „gėdos ir baimės“ nusikaltimo samprata ir pabrėžė, jog visuomenė realiai akceptavo šiuos nusikaltimus, kadangi tai buvo „saugus“ būdas atsikratyti nenorimo vaiko ir tai padaryti padėdavo visa grupė „nusikaltėlės“ aplinkos žmonių. Konradas Meusas (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) pranešime „Sunki vaikystė. Pagalba Galicijos vaikams I Pasaulinio karo metais“ atskleidė valstybės, visuomenės bei Bažnyčios pagalbos institucijų veiklą remiant žuvusiųjų kare šeimas. Isabelė Roeskau-Rydel (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) siekė atsakyti į klausimą, kaip patys vaikai priėmė jiems jaunimo organizacijų skirtus auklėjimo propaganda metodus. Remdamasi to meto žmonių prisiminimais, pranešime „Vaikų ir jaunimo indoktrinacija nacionalsocialistinėje Vokietijoje 1933–1945 m.“ ji atskleidė, jog indoktrinacija davė rezultatų ir iš mažų pasikeitimų vėliau išaugo „naujosios“ Vokietijos visuomenės priimtoms normoms. Martyna Grądzka (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) pranešime „Žydų vaikai Krokuvos gete: egzistencijos ir atminties drama“ išskyrė ne tik kelis nacių valdžios elgsenos su vaikais etapus, bet ir analizavo geto vidaus gyvenimą, kai iš pradžių buvo stengiamasi organizuoti „normalią“ vaikų aplinką, tačiau situacijai tampant įtemptai, moralines nuostatas vis labiau sąlygojo stratifikacija tarp pačių geto

gyventojų. Šioje sekcijoje pranešimus dar skaitė: Piotras M a j c h e r a s , Beata K o ł o - d z i e j c z y k - M r ó z (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „Vaiko požiūris į karo tragediją kai kuriuose vokiečių literatūros kūrinuose“; Renata Ł u c z y ņ s k a (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „Holokausto vaikas sakytinėje istorijoje: asmeninė patirtis ir atmintis“ bei Józefas B r y n k u s (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „Vaiko dienos šventimo ideologija Lenkijos Liaudies Respublikoje“.

Trečiąją sekciją, pavadintą „Pavyzdžiai ir auklėjimo idealai naujaisiais laikais“ pradėjo Anna F i l i p c z a k - K o c u r (Opolės universitetas), perskaičiusi pranešimą „Brolių Jerzy ir Krzysztofo Zbaraskių vaikystė ir jaunystė“, kuriame aptarė našlaičiais likusių brolių tarpusavio santykius, tėvo vaidmenį vaikų lavinime, besiformavusias politines jaunuolių pažiūras. Krzysztofas Z a m o r s k i s (Jogailaičių universitetas) pranešime „Vaikas kunigo akimis. Krzysztofas Michałas Świąteckis apie Tenčyno parapijos vaikus 1712 metais“ nupiešė sudėtingos karo laikotarpio realybės paveikslą, kuriame nepagražintoje šviesoje atsiskleidė vaikų mirtys iš bado, nuo maro ir užpuolus vilkams, vaikų alkoholizmas ir psichikos sutrikimai. Drauge klebonas savo užrašuose atskleidė ir savo pasaulėžiūrą, vertybes, gėrio ir blogio sampratą. Marta K u p c z e w s k a (Balstogės universitetas) atskleidė glaudžius motinos ir sūnaus santykius sudėtingose peripetijose su globėjais (pranešimas „Globėjų įtaka Tomaszo Zamojskio vaikystei“). Andrzejus K u r o p a t n i c k i s (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) pranešime „Vaikų ir jaunimo auklėjimas XVI a. Anglijoje“ analizavo pradinių bei vidurinių mokyklų programas, vadovėlius, nemažai dėmesio skyrė auklėjimui dvaruose. Natalia G i z a (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) parengė pranešimą „Dukterų lavinimas XVI a. Anglijoje parenetinės literatūros moterims duomenimis“, kuriame aptarė publicistinę bei pedagoginę literatūrą moterų lavinimo klausimais, svarbiausias mergaitėms skiepytas dorybes bei praktinius įgūdžius. Šioje sekcijoje pranešimus taip pat skaitė: Aleksandra S k r z y p i e t z (Silezijos universitetas) „Sobieskiai tėvų vaidmenyje“; Agnieszka S ł a b a (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „Tėvystė – tėvų ir dukterų santykiai Saksų laikotarpio korespondencijoje“; Mateusz W y ź g a (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „Vaikas Krokuvos apylinkių valstiečių šeimoje XVIII a.“; Aleksandra B e d n a r o w s k a (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „*Papierne Mädchen* (Popierinės panelės) – vokiečių rašytoja Sophie von La Roche ir jos mergaičių lavinimo programa XVIII a. II p.“; Agnieszka C h ł o s t - S i k o r s k a (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „Vaikas pokario Krokuvoje“ bei Anna W y w i o ł (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „Vaiko figūra komercializuotame šiuolaikiniame pasaulyje – vaiko įvaizdis reklamoje“.

Paskutinė IV konferencijos sekcija buvo skirta XVIII–XIX a. auklėjimo idealams. Joje dalyvavo pranešėjai: Kazimierz K a r o ł c z a k a s (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „Vaikas XIX a. aristokratų šeimoje“; Mariusz M i s z t a ł a s (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „Paukuotas narvelis ir rūmų tarakonai: vieniša karalienės

Viktorijos vaikystė“; Anna Szylar (Tarnobrzežo Aukštoji profesinė mokykla) *Paliko mokymuisi pas mus tris dukteris...*, arba apie mergaičių auklėjimą vienuolynuose XVIII–XIX a. pr.“; Jacekas Szpakas (Silezijos universitetas) „Novicijų auklėjimas Lenkijos pautiečių provincijoje naujausiais laikais“; Pawełas Konieczny (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) „Auklėjimo ir edukacijos modeliai stambių Virginijos plantatorių šeimose XVIII a.“ Iwona Kulesza-Woroniecka (Baltogės universitetas) perskaitė pranešimą „Vaikystė XVIII a. autorių atsiminimuose“, kuriame skyrė tris dažniausiai šaltiniuose aptinkamas temas: atsiminimai apie asmeninę vaikystę; apie kitus šalia buvusius vaikus; globėjų ir gubernierių portretus. Pranešėja pastebėjo, kad vaikystės tema beveik neišvengiama moterų atsiminimuose, o vyrai tik retais atvejais skiria vietos ankstyviausiam savo gyvenimo tarpsniui. Olga Mastianica (Lietuvos istorijos institutas) pranešime „Vaikystė Lietuvos edukacinėje publicistikoje XIX a. I p.“ nagrinėjo normatyvinius šaltinius, kurie atskleidė, kaip, autorės žodžiais tariant, „idealios motinos turi auklėti idealius vaikus“. Pranešėja pastebėjo, kad nepaisant to, jog patarimų rinkiniai funkcionavo ribotame socialiniame kontekste, jie vis dėlto atskleidžia tiek permainas pedagogikoje, tiek Apšvietos įtaką, tiek valstybingumo praradimo padiktotas pilietinio auklėjimo nuostatas. Katarzyna Kabacińska-Luczak (Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje) pranešime „Vaikų žaidimai ir pramogos Didžiojoje Poznanės Kunigaikštystėje – teorija ir praktika“ aptarė žaidimo ir žaislo sąvokas, žaidimų universalumą amžių bėgyje ir tam tikrą ikonografiniuose šaltiniuose pastebimą žaidžiančių vaikų vaizdinių statiškumą bei didaktiškumą. Lucyna Kudła (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) pranešime „Mokinių žaidimai ir pramogos Galicijos autonomijos laikotarpiu“ kalbėjo apie mokyklinių metų vaikų pramogas į Habsburgų monarchiją orientuotame regione ir akcentavo, jog daugelis pramogų – skaitymas, teatras, cirkas, tam tikri sportiniai žaidimai – jaunimui buvo arba ribojamos, arba visai draudžiamos. Konferenciją užbaigė Katarzyna Slezia (Pedagoginis universitetas Krokuvoje) pranešimu „Vaikystė Žyvieco Habsburgų rūmuose“, kuriame rėmėsi vieninteliu šaltiniu – šeimos guvernantės anglės atsiminimais apie kunigaikščio Karolio Stefano Habsburgo (1860–1933) laikus.

Apibendrinant konferenciją galima teigti, jog vaikystė joje buvo analizuojama kaip atskira kultūros kategorija, o vaiko padėtis šeimoje, jo santykis su supančia aplinka už namų sienų pristatyti labai įvairiais aspektais – tiek geografiniu, tiek chronologiniu požiūriu. Organizatoriai ketina publikuoti konferencijos medžiagą straipsnių rinkinyje.

Jolita Sarcevičienė

APIE VIEŠUMĄ, PRIVATUMĄ IR INTYMUMĄ XVIII A.

2012 m. spalio 22–23 d. Lenkijos MA Literatūros tyrimų institutas bei Lenkijos XVIII a. tyrimų draugija pakvietė į konferenciją intriguojančiu pavadinimu „Viešumas, privatumas, intymumas XVIII a. kultūroje“. „Programinį“ konferencijos pranešimą „Viešumas, privatumas, intymumas – įžanginės pastabos apie sampratos būdus XVIII a.“ pristatė Teresa K o s t k i e w i c z o w a. Remdamasi H. Arendt, M. Habermaso, M. Foucault teorijomis, ji apibrėžė viešumo bei privatumo erdves, su jomis susijusius raiškos būdus, neretai itin smulkiai kodifikuotus. Mokslininkė pastebėjo, jog viešasis gyvenimas dažnai įsiveržia į privačias erdves, o namų bendruomenė retai pasireiškia viešumoje. Intymumą ji įvardijo kaip apsauginę reakciją į „viešo“ ir „privataus“ persipynimą. Arkadiuszas S t a s i a k a s pranešime „Laimė bendruomenėje ir už jos ribų“ siekė atsakyti į klausimą, kas darė aptariamojo laikotarpio žmones laimingus, naudodamasis politinių traktatų, publicistikos bei periodikos tekstais, analizavo laimės ir valdžios bei laimės ir laisvės santykius. Apie emocijas kaip trūkumą, keliantį sunkumų viešojoje veikloje, kalbėjo Bożena M a z u r k o w a pranešime „Apie blogą nuotaiką, chimeras ir nekantrumą moralinėse rekomendacijose bei perspėjimuose viešiesiems asmenims“. Ji palietė savimeilės ir nekantrumo, kūno ir dvasios santykį tiek viešajame, tiek privačiame gyvenime Čartoryskių aplinkoje. Dariuszas R o l n i k a s pranešime „Viešojo gyvenimo vieta asmeninėje erdvėje XVIII a. Izabelės Dunin-Karwickos-Świejkowskos laiškuose vyrui Leonardui (1783–1792)“ teigė, jog amžininkai laikėsi nuostatos, kad tikras pilietis privalo mokėti jungti abi erdves, o šeima neturinti kenkti viešajam gėriui. „Natūralaus“ ir „visuomeninio“ žmogaus tipažus pristatė Agata W d o w i k pranešime „Žmonių bendrijas veikia draugystė arba baimė – Krasickio polemika su Rousseau „Rytų pasakojimuose““. Už namų sienų išėję privatūs reikalai tampa viešo skandalo objektu – taip amžininkų nuostatas pristatė Bożena P o p i o ł e k pranešime „Niekas neturi žinoti, kas vyksta tarp žmonos ir vyro. Intymumas Saksų laikotarpio laiškuose“. Pranešėja pabrėžė, jog intymaus gyvenimo detalės neretai atsiskleidžia ne egodokumentuose – laiškuose, dienoraščiuose, atsiminimuose – o skausmingas bylas fiksuojančiuose teismų aktuose, *silva rerum* tipo šaltiniuose, testamentuose. Paweł as K a c z y ņ s k i s pranešime „Seksualinis gyvenimas kaip kritikos objektas ar invektyvų šaltinis XVIII a.“ analizavo Stanislovo Leščynskio aplinkos politinę poeziją. Tokių kūrinių, kuriuose buvo minimas intymus gyvenimas ir kurie neretai balansuodavo ant pornografijos ribos, būta 14 proc. ir jų adresatas neabejotinai buvo ne konkretus asmuo, o viešoji nuomonė. Agnieszka J a k u b o s z c z a k pranešime „Motina–duktė–sesuo. Apie moterų santykių asmeniškumą ir intymumą Lenkijos bajorių laiškuose“ rėmėsi Dorotos Broniszównos 1voto Radomickos 2voto Jabłonowskos susirašinėjimu su dukterimis iš pirmosios santuokos Ana ir Franciszka. Saloninę 1750–1815 m. kultūrą nagrinėjo Re-

nata D a m p c - J a r o s z. Pranešime „Paliekant asmeninę erdvę. Cenzūruotas privatumas ir intymumas XVIII a. paskutiniojo dešimtmečio vokiečių moterų rašytojų laiškuose“ tyrinėtoja teigė, jog salonas aptariamam metu buvo būdas prisiliesti prie viešosios sferos, nuo kurios moterys ligi tol buvo atribotos. Sodas kaip idėja tapo Marcino C i e n s k i o pranešimo „Privatumas ir intymumas sodo erdvėje. Realūs potyriai ir literatūrinė kūryba 1760–1820“ objektu. Priminęs J. J. Rousseau išpopuliarintą naują sodo estetikos sampratą, tyrinėtojas akcentavo, jog sodo – kaip laisvės, atviros erdvės – reikšmė aptariamam metu kito tiek dėl architektūros, landšafto permainų, tiek dėl permainų pasaulėjautoje. Remdamasis dienoraščiais ir korespondencija Pawełas K o n i e c z n y parengė pranešimą „Plantacija ir Viljamsburgas – XVIII a. Virginijos stambiųjų plantatorių metų ritmas“. Jame autorius išskyrė tris ciklus: agrarinį, viešąjį bei privatų, kurie visi priklausė nuo 15 mėnesių trukusio... tabako auginimo ciklo. „Užrašyti – tai atlikti autoterapiją ir išsilaisvinti“ – pranešime „Intymumas XVIII a. pabaigos Lenkijos atsiminimuose bei dienoraščiuose“ teigė Agata R o ć k o. Aptardama labai skirtingus Wilhelmo Kalińskio, Jono Nepomuko Kosakovskio bei Wirydianos Fiszerowos dienoraščius pranešėja priminė, jog daugelis dienoraščių mus pasiekė vėlesnių nuorašų ar leidimų forma, jau cenzūruoti ir pašalinus dalį intymiausios informacijos. Jolita S a r c e v i č i e n ė pranešime „Viešumas ir privatumas Antano Kazimiero Sapiegos dienoraščiuose“ atkreipė dėmesį, jog nagrinėtas šaltinis suteikia tyrėjams galimybę ne tik detaliam rekonstruoti kasdienį autoriaus gyvenimą, bet ir tarp eilučių perprasti ne visada sąmoningai užfiksuotas jo vertybes, jausmus ir pasaulėžiūrą, įspėti baimes ir iš smulkiausių detalių atkurti savitą Merkinės seniūno vidinį pasaulį. Katarzyna K u r a s pranešime „Privatumas Prancūzijos karalienės dvare. Marijos Leščynskos pavyzdys“ aptarė Liudviko XV žmonos privačią erdvę, akcentuodama negausias tokio gyvenimo galimybes Prancūzijos karalienės kasdienybėje. Jolanta C z e r z n i e w s k a analizavo privačios erdvės virsmą vieša. Pranešime „Claude-Henrie Watelet Greuzo akimis. Mėgėjas meno kabinete – viešoji figūra prancūzų Apšvietos kultūroje“ ji akcentavo, jog aptariamam laikotarpiu privatus kabinetas tapo savininko skonio ir interesų reprezentacijos vieta, o menas imtas suvokti kaip visuomenės poveikio bei skonio formavimo priemonė.

Kamerinėje aplinkoje vykusio konferencija atskleidė viešumo, privatumo, intymumo tyrimų įvairovę, suteikė galimybę mokslininkams pasidalyti naujomis įžvalgomis, paskatino tolesnems paieškoms.

Jolita S a r c e v i č i e n ė